

УДК 331.215.22/53(477)

**ПІДВИЩЕННЯ МІНІМАЛЬНОЇ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В УКРАЇНІ:
ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ****І. А. Оліфір**Житомирський агротехнічний коледж
вул. Покровська, 96, Житомир, 10031, Україна

Обґрунтовано теоретико-методичні підходи до формування мінімальної заробітної плати в країні. Визначено позитивні та негативні фактори впливу на формування рівня мінімальної заробітної плати в Україні. Акцентовано увагу на необхідності мінімізації впливу негативних чинників та максимізації ролі позитивних факторів для збільшення не лише номінальної, а й реальної заробітної плати працівників. Відзначено, що зростання доходів громадян позитивно впливає на підвищення платоспроможного попиту населення зокрема та соціально-економічний розвиток країни в цілому. Встановлено, що одним із основних дестабілізуючих факторів впливу на величину реальної заробітної плати є постійне знецінювання національної валюти по відношенню до іноземних валют.

Зазначено, що поширення тіньової економіки є негативним стримуючим фактором розвитку фінансово-економічної системи країни. Встановлено, що зниження рівня тіньової економіки сприятиме збільшенню робочих місць та підвищенню заробітних плат населення, а також дозволить суттєво збільшити надходження до бюджетів різних рівнів і зменшити дефіцит Пенсійного фонду країни. Обґрунтовано, що зростання заробітної плати має бути тісно пов'язане з реальним станом економіки, оскільки її необґрунтоване підвищення може спровокувати інфляційні процеси та негативно вплинути на фінансово-економічне становище в державі. З'ясовано, що поєднання макро- та мікрочинників впливу на формування мінімальної заробітної плати створює необхідний фундамент для зростання її рівня, що має позитивно віддзеркалюватися на соціально-економічному добробуті громадян та розвитку національної економіки країни.

Ключові слова: мінімальна заробітна плата, прожитковий мінімум, соціально-економічний розвиток, фінансово-економічна система, добробут, платоспроможність, тіньова економіка.

Постановка проблеми

Нині існує тенденція прямої залежності добробуту людини від рівня її заробітної плати. Як свідчить світовий досвід, мінімальний розмір заробітної плати є важливим показником соціальних гарантій, які держава надає громадянам. Це обґрунтовано тим, що зростання доходів громадян позитивно впливає на соціально-економічний розвиток країни загалом, що ґрунтується на підвищенні платоспроможного попиту, і, як наслідок, – збільшуються доходи суб'єктів господарювання. Проте, зростання заробітної плати має бути тісно пов'язане з реальним станом економіки, оскільки її необґрунтоване підвищення може спровокувати інфляційні процеси, що негативно може вплинути на фінансово-економічне становище в державі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Системні дослідження з питань оплати праці відображено у наукових працях таких вітчизняних вчених: О. Грішнова, Л. Дерманська, О. Жук, Г. Завіновська, М. Крупка, Т. Костишина, О. Кузьмін, Г. Куліков,

В. Лагутін, Г. Лопушняк, С. Покропивний, В. Русін, А. Череп та інші. Проте питання підвищення мінімальної заробітної плати в Україні є актуальним і потребує подальших досліджень, а саме, що стосується можливих наслідків для суспільства.

Мета, завдання та методи дослідження

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні переваг та недоліків підвищення мінімальної заробітної плати в Україні. Для досягнення поставленої мети поставлено та вирішено такі завдання: обґрунтувати теоретичні підходи до забезпечення мінімальної заробітної плати; визначити ключові фактори впливу на формування мінімальної заробітної плати; проаналізувати динаміку зміни мінімальної заробітної плати в Україні; сформулювати пропозиції щодо підвищення рівня заробітної плати в Україні.

Об'єктом дослідження є процес формування мінімальної заробітної плати. У процесі написання наукової роботи використовувалися такі методи дослідження: для уточнення понять мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму застосовувався абстрактно-логічний

метод, зокрема прийоми аналогії, співставлення, аналізу, синтезу, індукції та дедукції. Під час аналізу та оцінювання розміру мінімальної заробітної плати – статистико-економічний метод, зокрема такі прийоми: вибіркового спостереження, порівняння, табличний, графічний тощо.

Результати дослідження

Відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» № 1774-19 від 15.12.2017 визначено, що мінімальна заробітна плата – це встановлений законом мінімальний розмір оплати праці за виконану працівником місячну (годинну) норму

праці. Мінімальна заробітна плата встановлюється одночасно в місячному та погодинному розмірах [6]. Мінімальну заробітну плату варто розглядати як державну соціальну гарантію, обов'язкову на території України для всіх суб'єктів господарювання.

Для обґрунтування розмірів мінімальної заробітної плати важливо виявити основні фактори, які впливають на її обсяг. У цьому контексті всі фактори доцільно розмежувати на позитивні та негативні, що зумовлено соціально-економічними та фінансовими процесами, які постійно тривають у нашому суспільстві (рис. 1).

Рис. 1. Позитивні та негативні чинники впливу на рівень мінімальної заробітної плати

Джерело: адаптовано [3, с. 842].

До позитивних факторів варто віднести: зростання валового внутрішнього продукту; збільшення величини національного доходу; розширення обсягів виробництва й реалізації продукції та надання послуг в різних галузях та сферах національної економіки; збільшення платоспроможного попиту юридичних та фізичних осіб на продукцію вітчизняного виробництва; підвищення продуктивності праці та кваліфікації працівників; зростання вартості робочої сили.

До негативних факторів впливу на розмір мінімальної заробітної плати слід віднести: наявність інфляційних процесів, які знецінюють вартість грошової одиниці; зростання цін на продовольчі та непродовольчі товари; низький рівень продуктивності праці; низький рівень робочої сили; негативні демографічні процеси. Зважаючи на позитивні та негативні чинники формування мінімальної заробітної плати необхідно відзначити, що постає необхідність в мінімізації впливу негативних чинників та максимізації ролі позитивних факторів, що сприяють збільшенню не лише номінальної, а й реальної заробітної плати в державі.

Дослідження суті мінімальної заробітної плати потребує розмежування її на номінальну та реальну. Номінальна заробітна плата збільшується у разі зростання грошової маси в обігу, що не відображається позитивно на реальних доходах громадян. Зростання реальної заробітної плати сприяє підвищенню платоспроможності громадян, що є важливим соціально-економічним індикатором доходів

громадян за певний проміжок часу. Отже, можна зробити висновок про те, що необхідно дбати про зростання саме реальної заробітної прати громадян, що матиме позитивний вплив на розвиток національної економіки.

За статистичними даними динаміка приросту середньомісячної мінімальної та реальної заробітної плати в Україні суттєво відрізняються. Проте, мінімальна збільшується значно швидшими темпами, ніж реальна заробітна плата. Виявлена тенденція має своє економічне обґрунтування, суть якого ґрунтується на тому, що збільшення мінімальної заробітної плати як правило, не забезпечує достатньою купівельної спроможності, у той час як реальна – є вагомим стимулом до покращення соціально-економічних умов для громадян.

Аналіз тенденцій мінімальної заробітної плати в Україні за 2010–2017 рр. засвідчує позитивну динаміку змін. Так, за даний проміжок часу зростання досліджуваного показника становило 2278 грн (рис. 2). Це свідчить про збільшення, в першу чергу, номінальної заробітної плати, а не реальної. Підтвердженням цьому є наявність суттєвої розбіжності між темпами зростання в національній валюті у 3,47 та в євро лише у 1,31 раза. Одним з основних дестабілізуючих факторів на величину реальної заробітної плати є постійне знецінювання національної валюти по відношенню до іноземних валют. Наявність такої негативної тенденції суттєво уповільнює можливості забезпечення достойного рівня оплати праці в Україні.

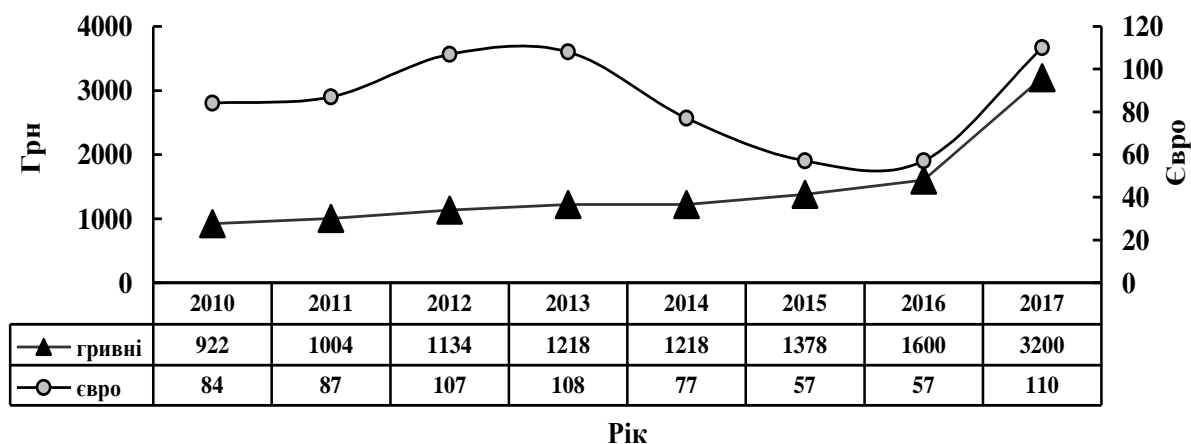

Рис. 2.1. Динаміка мінімальної заробітної плати в Україні, 2010–2017 рр.
Джерело: побудовано за даними [2].

Зважаючи на різке підвищення з 2017 р., рівень мінімальної заробітної плати в Україні не повністю враховує навіть потреби самого працівника, не говорячи вже про його сім'ю, оскільки він є нижчим за фактичний прожитковий мінімум для працездатного населення, розрахований на одну особу за визначеною методикою. Крім того, оновлені у 2016 р. норми основних видів продуктів

харчування, які враховуються у ході розрахунку прожиткового мінімуму, практично не змінилися з 2000 р., і не відповідають мінімальним потребам людини та реаліям життя [4, с. 21–33].

Важливо зазначити на існуванні певної невідповідності розміру мінімальної заробітної плати фактичному прожитковому мінімуму для працездатної особи (рис. 3).

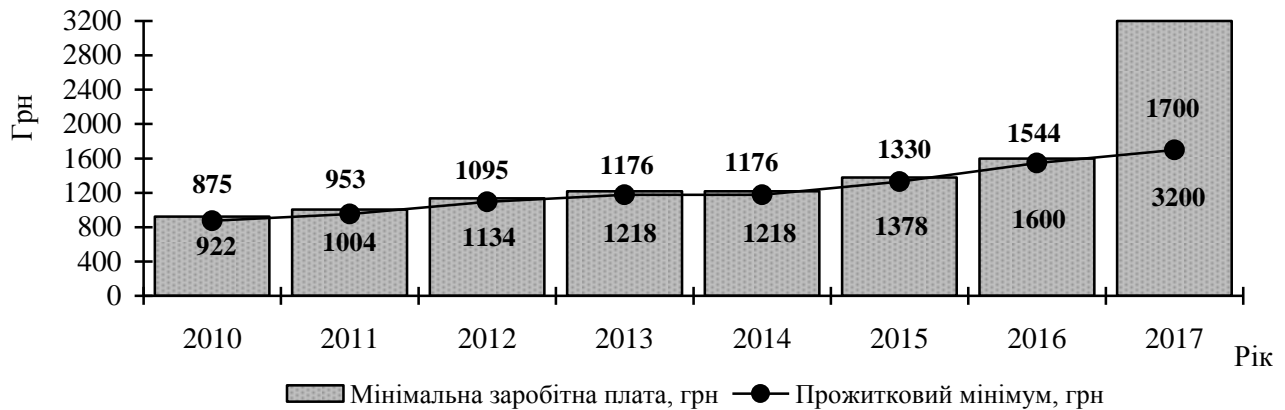

Рис. 3. Динаміка мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму в Україні за 2010–2017 рр., грн

Джерело: побудовано автором на основі [2].

Аналіз рисунка засвідчує, що зростання мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму відбулося у 2016 р. до 1600 грн та 1544 грн, відповідно. У 2017 р. мінімальна зарплата зросла на 1600 грн., а прожитковий мінімум тільки на 156 грн. Тому виникає необхідність у приведенні прожиткового мінімуму до фактичного його розміру з використанням досвіду країн ЄС, установити законодавчу норму обов'язкового коригування основних державних соціальних стандартів і гарантій у сфері доходів відповідно до індексу інфляції у разі зростання споживчих цін.

Оскільки в законодавстві визначено прив'язку розміру виплат з мінімальної заробітної плати на прожитковий мінімум, тобто, у 2016 р. мінімальна заробітна плата складала 1600 грн, а з 2017 р. прожитковий мінімум – 1700 грн, держава додаткових витрат, відповідно, здійснювати не буде. Тут, як відомо, основну частину щомісячного доходу багатьох працівників підприємств, що фінансуються з бюджету, якраз складають не посадовий оклад, а доплати, надбавки та премії, що виплачуються понад оклад. У такому випадку для

бюджетників, по суті, нічого не змінюється: тепер їх оклад не прив'язаний до розміру мінімальної заробітної плати, а лише до прожиткового мінімуму, розмір якого буде майже таким, як і зараз мінімальна зарплата, а в мінімальну заробітну плату входять надбавки [1, с. 23].

Запропонований механізм підвищення мінімального рівня заробітної плати в Україні з 1 січня 2017 р. у результаті для громадян може бути досить непередбачуваним, однак більш імовірно матиме більш негативні, ніж позитивні наслідки. Частина більш кваліфікованих робітників отримуватимуть заробітну плату на рівні менш кваліфікованих. Оскільки суттєвого зростання виробництва в країні не спостерігається, то не варто очікувати зростання заробітної плати без інфляційних процесів. Категорії найбільш незахищених верств населення ще більше збідніють внаслідок суттєвого збільшення різниці між мінімальною заробітною платою та прожитковим мінімумом. Проблему бідності громадян в Україні даний захід не вирішить, оскільки значна частина

населення отримуватиме заробітну плату на рівні мінімальної [7, с. 118].

Важливим є питання оформлення субсидій, яке напряму залежить від доходу населення. Тому, починаючи з 1 січня 2017 року, після підвищення розміру мінімальної заробітної плати, одержувачів субсидій стало менше. Зокрема, якщо під час опалювального періоду 2016 року кількість одержувачів субсидій сягала біля 7 млн домогосподарств, то у 2017 році цей показник за прогнозами уряду мав тенденцію до зменшення майже на 10 %. Дана обставина повинна позитивно вплинути на витрати держави, пов'язані з виплатами субсидій, проте негативно відзначиться на фінансовому стані працюючого населення.

Стрімке підвищення мінімальної зарплати урядовці пояснюють намірами покращити добробут працівників і знизити рівень тінювих зарплат. Проте практика ведення бізнесу в Україні свідчить, що під час чергових нововведень підприємці не поспішають виводити зарплати з тіні. Тіньова економіка є негативним стримуючим фактором на всю фінансово-економічну систему країни, оскільки значна частка заробітних плат не оподатковується, а, отже, бюджети всіх рівнів недоотримують значних коштів. За підрахунками Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, у 2017 році рівень тіньової економіки склав 32 % від офіційного ВВП, що на 3 відсоткових пункти менше, ніж у 2016 р. (рис. 4).

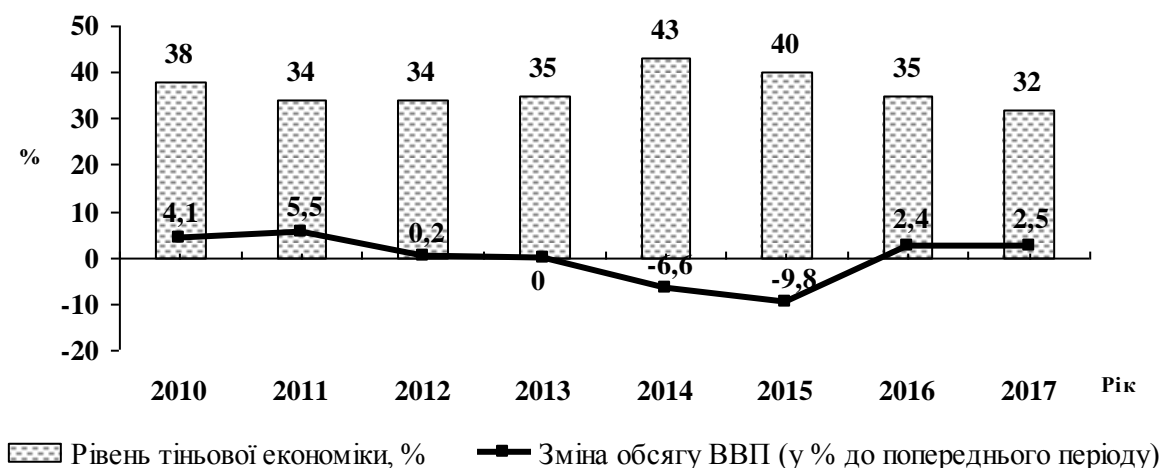

Рис. 4. Динаміка рівня тіньової економіки в Україні за 2010–2017 рр., грн

Джерело: побудовано автором на основі [5].

Подолання тіньової економіки можливо з використанням сучасних інструментів дерегуляції, які сприятимуть виводу з тіні заробітних плат. Роботодавці повинні бути зацікавлені у легалізації заробітних плат та сплаті податків. Зниження рівня тіньової економіки в країні – це вагомий аргумент щодо розвитку малого та середнього бізнесу, що, в свою чергу, сприятиме збільшенню робочих місць та підвищенню заробітних плат, а також дозволить суттєво збільшити надходження до бюджетів різних рівнів за рахунок податку з доходів фізичних осіб і зменшити дефіцит Пенсійного фонду України.

На рис. 5 зображено вплив підвищення мінімальної заробітної плати на дефіцит Пенсійного фонду України.

Результати написання наукової роботи дають підстави виокремити основні фактори, що сприяють поступовому збільшенню мінімальної заробітної плати. Безумовно, заробітна плата є важливим індикатором соціально-економічного розвитку країни. Тому до найважливіших факторів, які спроможні позитивно вплинути на зростання мінімальної та середньої заробітної плати необхідно віднести: збільшення податкових надходжень; зростання ВВП; зростання обсягу прямих інвестицій у сферу виробництва та надання послуг; створення додаткових робочих місць; зниження частки тіньової економіки та інтеграцію національної економіки у загальноєвропейський простір.

На рис. 6 зображено фактори впливу на формування розміру мінімальної заробітної плати.

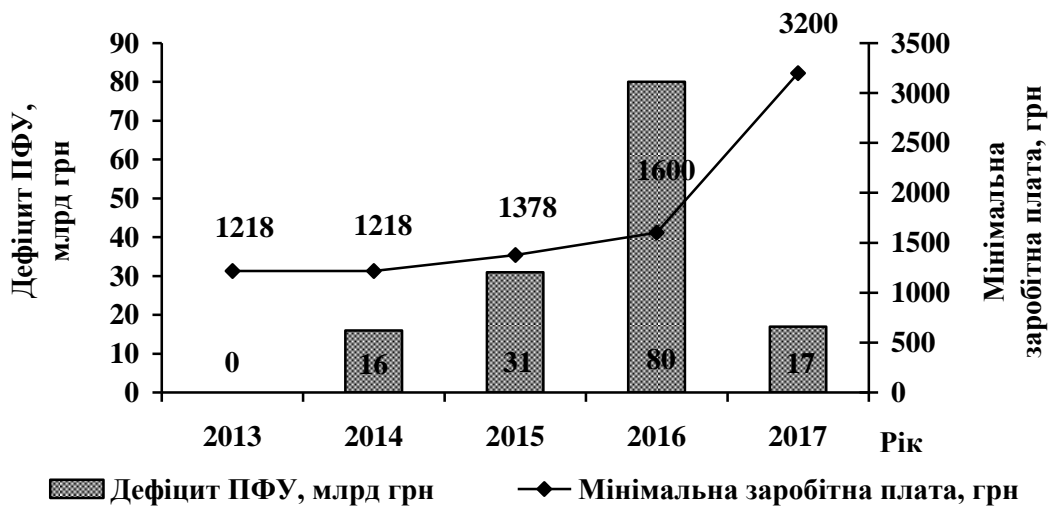

Рис. 5. Вплив підвищення мінімальної заробітної плати на дефіцит Пенсійного фонду України

Джерело: побудовано за даними МЗП [2].

Аналіз рисунка показує, що дефіцит Пенсійного фонду у 2016 році становив 80 млрд грн за рахунок зниження ЄСВ до 22 %. У 2017 році дефіцит покрито за рахунок підвищення мінімальної зарплати та сплати ЄСВ на 63 млрд грн, у зв'язку з чим дефіцит Пенсійного фонду скоротився до 17 млрд грн.

Система взаємоузгодження заробітної плати вимагає концептуального підходу, який

базується на реалізації послідовних, взаємозалежних складових, заходів щодо реформування податкової, фінансово-кредитної та бюджетної політики, тим самим регулюючи відносини між роботодавцями та найманими працівниками, забезпечуючи збалансовані і стабільні відносини між ними.

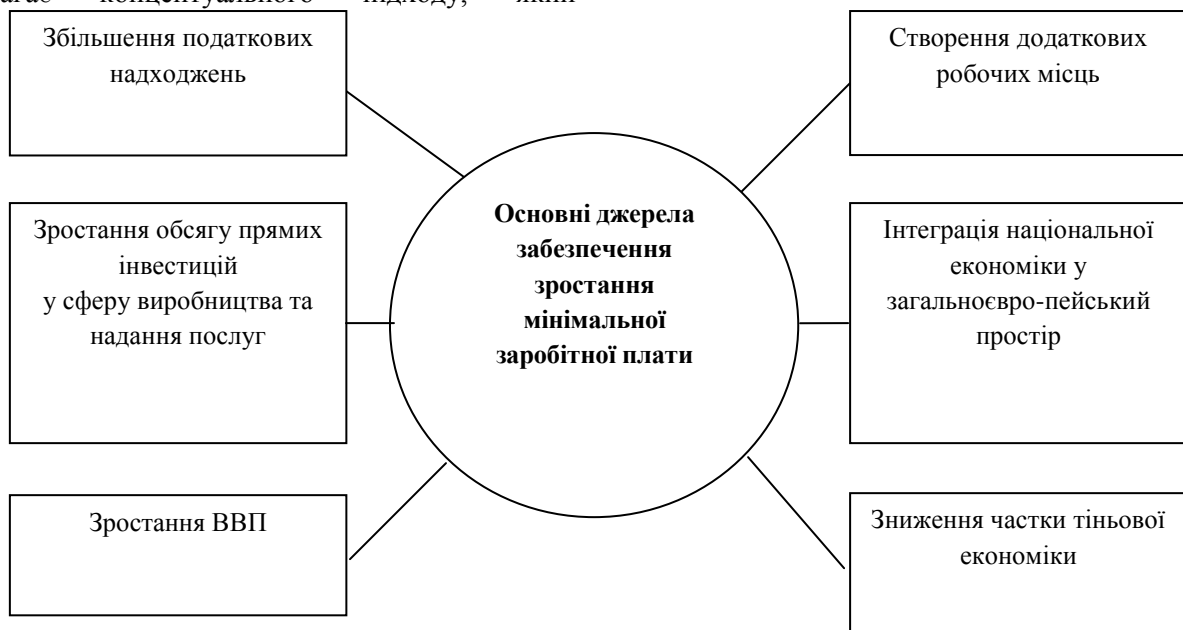

Рис. 6. Фактори впливу на формування розміру мінімальної заробітної плати

Джерело: власне дослідження.

Таким чином, вважаємо, що для подальшого реального зростання заробітної плати в Україні необхідне забезпечення макроекономічної стабілізації на рівні держави та підвищення спроможності суб'єктів господарювання здійснювати активну економічну діяльність. Поєднання макро- та мікрочинників створює необхідний фундамент для зростання рівня заробітних плат, що позитивно відображається на соціально-економічному добробуті громадян та розвитку національної економіки.

Висновки та перспективи подальших досліджень

За результатами дослідження встановлено, що підвищення мінімальної заробітної плати має як позитивні, так і негативні наслідки для суспільства. В цьому контексті виникає необхідність мінімізації впливу негативних чинників та максимізації ролі позитивних факторів для збільшення реальної заробітної плати. Зокрема, зростання доходів населення позитивно впливає на підвищення платоспроможного попиту населення та соціально-економічний розвиток країни в цілому. Одним із негативних факторів розвитку фінансово-економічної системи країни є поширення тіньової економіки. Тому важливим є вжиття заходів щодо зниження рівня тіньової економіки, що сприятиме збільшенню робочих місць та підвищенню заробітної плати населення, а також дозволить суттєво збільшити надходження до бюджетів різних рівнів і зменшити дефіцит Пенсійного фонду країни. Проте зростання заробітної плати має бути пов'язане з реальним станом економіки, адже необгрунтоване підвищення якої може спровокувати виникнення інфляційних процесів та негативно вплинути на фінансово-економічне становище в країні.

Перспективним напрямом подальших досліджень є адаптація світового досвіду формування рівня мінімальної заробітної плати для вітчизняної економіки.

References

1. Dermanska, L. V. (2017) Naslidki pidvischennya minimalnoyi zarobitnoyi plati v Ukraini [Consequences of raising the minimum wage in Ukraine]. *Naukoviy visnik Hersonskogo derzhavnogo unIversitetu. Seriya «Ekonomichni nauki»*. Herson: HDU, 23 (3), 22-24 [in Ukrainian].

2. Ekonomika Ukraini. Indeksi. Minfin (2018) Retrieved from <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/m> [in Ukrainian].

3. LesIk, I. M., Doskalov, I. S. (2016) Dinamika nominalnoyi i realnoyi zarobitnoyi plati v ukraini [Dynamics of nominal and real wages in Ukraine]. *Molodiy vcheniy*, 12 (1), 841-844 [in Ukrainian].

4. Lopushnyak, G., Koreleska, E. (2016) Sotsialni aspekti rozvitku Ukraini [Social aspects of Ukraines development]. *Finansyi, uchyot, banki: zbirn. nauk. pr. DonNU im. V. Stusa. Vinnitsya*, 21-33 [in Ukrainian].

5. Ministerstvo ekonomichnogo rozvitku i trgovli Ukraini. Tendentsiyi tinovoyi ekonomiki (2018) Retrieved from <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiEkonomiki?bzrihfbcvxlndydw?vocezfbzsrsgtmyd?dgwqqezfbzrsihvo?rsixlwjsbcoakld> [in Ukrainian].

6. Pro vnesennya zmin do deyakih zakonodavchih aktiv Ukraini: zakon ukraini [On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine] № 1774-19 (2017) Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1774-19> [in Ukrainian].

7. Rusin, V. M. (2016) Pidvischennya minimalnoyi zarobitnoyi plati u 2017 rotsi: naslidki dlya gromadyan [Increasing the minimum wage in 2017: Implications for citizens]. *Drugi naukovi chitannya pamyati S. I. Yuriya: zbirnik nauk. prats. Ternopil: TNEU*, 114-118 [in Ukrainian].

RAISING THE MINIMUM WAGES IN UKRAINE: ADVANTAGES AND DISADVANTAGES

I. Olifir

Zhytomyr Agrotechnical College,
Pokrovskaya str, 96, Zhytomyr, 10031, Ukraine

The theoretical and methodical approaches to the formation of minimum wages in the country are substantiated. The positive and negative influence factors on the formation of the minimum wages level in Ukraine are determined. Attention is focused on the need to minimize the influence of negative factors and maximize the role of positive factors to increase not only nominal but also real wages of employees. It is noted that the increase of incomes of citizens positively influences on the increase of solvent demand of population in particular and

socio-economic development of country as a whole. It is established that one of the main destabilizing factors of influence on the size of real wages is the constant depreciation of the national currency in relation to foreign currencies.

It is noted that the spread of the shadow economy is a negative deterrent to the development of financial-economic system of the country. It is established that reducing the level of the shadow economy will increase jobs and increase wages of the population, as well as significantly increase revenues to budgets of different levels and reduce the deficit of the Pension Fund of the country. It is proved that wage growth should be closely linked to the real state of the economy, as its unreasonable increase may provoke inflationary processes and negatively affect the financial and economic situation in the state. It is found that the combination of macro and micro influence factors on the formation of the minimum wage creates the necessary foundation for the growth of its level, which should positively reflect on the socio-economic well-being of citizens and the development of the national economy of the country.

Keywords: minimum wages, minimum level of subsistence, socio-economic development, financial and economic system, welfare, affordability, shadow economy.

ПОВЫШЕНИЕ МИНИМАЛЬНОЙ ЗАРАБОТНОЙ ПЛАТЫ В УКРАИНЕ: ПРЕИМУЩЕСТВА И НЕДОСТАТКИ

И. А. Олифир

Житомирский агротехнический колледж,
ул. Покровская, 96, Житомир, 10031, Украина

Обоснованы теоретико-методические подходы к формированию минимальной заработной платы в стране. Определены положительные и отрицательные факторы влияния на формирование уровня минимальной заработной платы в Украине. Акцентировано внимание на необходимости минимизации влияния негативных факторов и максимизации роли положительных факторов для увеличения не только номинальной, но и реальной заработной платы работников. Отмечено, что рост доходов граждан положительно влияет на повышение платежеспособного спроса населения в частности и социально-экономическое развитие страны в целом. Установлено, что одним из основных

дестабилизирующих факторов влияния на величину реальной заработной платы является постоянное обесценивание национальной валюты по отношению к иностранным валютам.

Отмечено, что распространение теневой экономики является негативным сдерживающим фактором развития финансово-экономической системы страны. Установлено, что снижение уровня теневой экономики будет способствовать увеличению рабочих мест и повышению заработной плат населения, а также позволит существенно увеличить поступления в бюджеты различных уровней и уменьшить дефицит Пенсионного фонда страны. Обосновано, что рост заработной платы должен быть тесно связан с реальным состоянием экономики, поскольку ее необоснованное повышение может спровоцировать инфляционные процессы и негативно повлиять на финансово-экономическое положение в государстве. Установлено, что сочетание макро- и микрофакторы влияния на формирование минимальной заработной платы создает необходимый фундамент для роста ее уровня, что должно положительно отражаться на социально-экономическом благосостоянии граждан и развитии национальной экономики страны.

Ключевые слова: минимальная заработная плата, прожиточный минимум, социально-экономическое развитие, финансово-экономическая система, благосостояние, платежеспособность, теневая экономика.